

LIFE IN DE AMSTERDAMSE WATERLEIDINGDUINEN

HERSTELPROJECT BRON VOOR NATUUR

INLEIDING

De Amsterdamse Waterleidingduinen (AWD) is een prachtig en bijzonder natuurgebied. Het is onderdeel van Natura 2000, een netwerk van bijzondere natuurgebieden in Europa. Zo'n hoogwaardig natuurgebied heeft intensief beheer nodig.

Een aantal ontwikkelingen zorgde er de afgelopen decennia voor dat het reguliere onderhoud van beheerder Waternet niet genoeg is om het hoge kwaliteitsniveau vast te houden. De afdeling Bron & Natuurbeheer heeft daarom een herstelprojectplan, Bron voor natuur, bedacht.

Europa heeft september 2012 een flinke Life+subsidie aan dit projectplan toegekend. Deze subsidie vormt samen met een bijdrage van provincie Noord-Holland een unieke kans het plan uit te voeren en dus de natuurwaarde van de Amsterdamse Waterleidingduinen verbeteren. Daardoor kunnen bezoekers ook in de toekomst blijven genieten van een prachtig gevarieerde natuur. Van najaar 2012 tot 2016 worden de gepande maatregelen uitgevoerd.

SCHETS AMSTERDAMSE WATERLEIDINGDUINEN

De AWD is de groene achtertuin van Amsterdam: jaarlijks komen zo'n 800.000 recreatieve bezoekers hier uitwaaien. Om te genieten van de stilte en de bijzondere natuur. De bestemmingsfuncties zijn waterwinning en natuur.

De Amsterdamse Waterleidingduinen is een Natura-2000 gebied, beschermd natuurmonument, grondwaterbeschermingsgebied, stiltegebied en voor een deel aardkundig monument.

Het hoort bij Natura 2000-gebied Kennemerland - Zuid en vormt een belangrijke schakel in de duinenrij van de Hollandse kust. Bovendien is het onderdeel van de ecologische hoofdstructuur van Nederland. Het is een reliëfrijk en landschappelijk gebied met een enorme verscheidenheid aan duintypen. In de AWD zijn vijftien habitattypen te vinden, waarvan maar liefst driekwart van Europees belang.

AANLEIDING HERSTEL

In de Hollandse vastelandsduinen zijn deze vijftien habitattypen de afgelopen decennia sterk achteruit gegaan, ook in de Amsterdamse Waterleidingduinen. Door grondwateronttrekkingen is verdroging ontstaan. Luchtverontreiniging zorgde voor verzuring en vermisting, en stikstof heeft zich opgehoopt in de bovengrond. Door deze processen zijn ruige grassen en struiken flink vermeerderd (verruiging) in de duingraslanden en struwelen. Ook de afname van de konijnenstand na de uitbraak van ziekten heeft een bijdrage aan de verruiging geleverd. Dat geldt ook voor het feit dat de opwarming van het klimaat het groeiseizoen heeft verlengd en er meer neerslag valt.

Het beheer van Waternet richt zich op het behoud en versterking van duinhabitats. De subsidie voor Bron voor natuur biedt een prachtige kans hierin de komende jaren een enorme stap te maken. Dit duinherstelproject richt zich op herstel en verbetering van de drie belangrijkste en kenmerkende habitattypen: grijze duinen, struwelen met duindoorn en vochtige duinvalleien.

GRIJZE DUINEN

Bij het prioritaire habitatype grijze duinen gaat het om de droge graslanden en pioniervegetaties van de kustduinen. Soortenrijke begroeiingen met vooral laagblijvende grassen, kruiden, mossen en korstmossen. Ook kruidenrijke zoomvegetaties en duinroosjesvegetaties vallen onder dit habitatype. De AWD herbergen in 2006 1170 ha duingrasland, daarvan is 850 ha goed en 320 ha matig ontwikkeld.

Goed ontwikkelde grijze duinen kenmerken zich door een heel gevarieerd mozaïek van milieus en gemeenschappen met veel overgangen. De afwisseling van kale en begroeide plekken, een gevarieerde vegetatiestructuur, bodemontwikkeling en bloemrijkdom maakt dat veel diersoorten hier een geschikte leefomgeving vinden. Grijze duinen kennen een erg rijke insectenfauna. Ook in de AWD vinden we karakteristieke soorten zoals blauwvleugelsprinkhaan, aardbeivlinder, duinparelmoervlinder, kleine parelmoervlinder en vele soorten bijen, wespen en kevers.

De kwaliteit van dit habitatype staat zwaar onder druk. De open duinlandschappen verstarren, verouderen en veruigen, als gevolg van een lage dynamiek, de zure en vermestende neerslag en de sterke konijnenafname in de jaren '90. Duinriet en zandzegge zijn te dominant aanwezig. De Amerikaanse Vogelkers heeft zich flink vermenigvuldigd. Veel insecten zijn in aantal achteruitgegaan (zoals duinparelmoervlinder en heivlinder) en vogels van open duin zoals tapuit en paapje zijn vrijwel verdwenen.

STRUWELLEN MET DUINDOORN

De Amsterdamse Waterleidingduinen is een kerngebied voor dit habitatype, dat hier een oppervlakte van ca. 720 ha heeft. Vlak achter de zeereep zijn duindoornstruwelen gevormd met gewone vlier met bijzondere bladmossen op de stammen. In de zeeduinen is ook wilde liguster, met hier en daar duindoorn. De meest omvangrijke struwelen met duindoorn, eenstijlige meidoorn, kruipwilg, wilde kardinaalsmuts en wilde liguster zijn te vinden in de middenduinen. Ook komen gemengde struwelen met veel verschillende soorten struiken voor, vooral op kalkrijke bodem. Sommige struwelen zijn rijk bedeed met verschillende soorten aardsterren.

LIFE IN DE AMSTERDAMSE WATERLEIDINGDUINEN

Duindoornstruwelen hebben een hoge biodiversiteit als ze gemengd zijn met andere struiksoorten, zoals gewone vlier en meidoorn. In dichte struwelen met voldoende ondergroei zien we struweelvogels zoals nachtegaal en braamsluiper. In meer open struwelen met afgewisseld grazige vegetatie gedijen kenmerkende broedvogels als fitis, grasmus, heggenmus, tijftjaf en roodborsttapuit. De struwelen zijn belangrijk voor broedvogels en voor trekvogels.

De gewone vlier heeft het de laatste jaren moeilijk en lijkt massaal af te sterven. Een recente ontwikkeling is de overwoekering met braam. De grootste bedreiging voor de duinstruwelen vormt de woekerende Amerikaanse vogelkers.

VOCHTIGE DUINVALLEIEN

Vochtige duinvalleien in de AWD zijn ontstaan door het uitstuiwen van het zand tot op het niveau van het grondwater. In de pionierfase van vochtige duinvalleien groeit een grote variatie aan bijzondere soorten zoals waterpunge, bleekgele droogbloem, strandduizendguldenkruid en sierlijke vetmuur. De pionierfasen van vochtige duinvalleien hebben ook een hoge faunistische waarde. In een later stadium ontstaan soortenrijke vegetaties met planten als parnassia, duinrus, zeegroene zegge, moeraswespenorchis en slanke gentiaan. In zeer natte duinvalleien kunnen zich moerasruigten met lisdodde en riet ontwikkelen. Kenmerkende fauna voor vochtige duinvalleien zijn amfibieën als rugstreeppad, gewone pad, kleine watersalamander, bruine kikker, en slakken zoals de nauwe korfslak, en vaak massaal voorkomende waterslakjes als de gewone poelslak.

Verlaging van de grondwaterstand heeft in de AWD gezorgd voor grootschalige verdroging en verzuring van de duinvalleien. Vooral in het zuidelijk deel en in de Zeeduinen zijn een aantal verdroogde duinvalleien te vinden, met restanten van vochtige duinvalleivegetaties en heischrale graslanden. Door vernatting ontstaan hier sinds 1995 weer vochtige valleivegetaties en zijn hoge potenties aanwezig voor verder herstel van dit habitatype. Toch is de vegetatie van veel duinvalleien in de AWD is nog steeds matig ontwikkeld, ook door langdurige verdroging. Naast meer algemene soorten als zeegroene zegge en driernervige zegge, komen de karakteristieke valleisoorten als moeraswespenorchis, slanke gentiaan, knopbies, bonte paardenstaart en teer guichelheil sporadisch voor.

PROJECTHERSTELPLAN

In de laatste decennia heeft de (internationale) overheid de bronnen van de probleemfactoren aangepakt: de manier van waterwinning in het gebied is aangepast en het grondwaterpeil van het gebied is weer gestegen; de stikstofdepositie is flink verminderd door nationale en internationale (generieke) maatregelen in industrie, landbouw en verkeer.

Toch zijn deze maatregelen niet genoeg. Ook ons eigen reguliere beheer vraagt om extra maatregelen. Anders verwachten we in 2017 een achteruitgang van oppervlakte en kwaliteit van de bovengenoemde habitattypen.

Met de hieronder voorgestelde maatregelen keren we deze achteruitgang en herstellen we eerder verloren gegaan habitat. Het project richt zich op herstel en verbetering van de drie kenmerkende habitattypen grijze duinen, struwelen met duindoorn en vochtige duinvalleien, in totaal zo'n 350 ha. Daarnaast legt het de basis voor verdere areaaluitbreiding van deze habitattypen.

In de herstelde valleien is plaats voor plantensoorten als groenknolorchis, slanke duingentiaan, moeraswespenorchis en teer guichelheil. Ook veel dagvlinders waaronder de kleine parelmoervlinder en het bruin blauwtje zullen profiteren van het herstel van de bloemrijke duinvalleivegetatie. Van het herstel van poelen en oevers profiteren de waterspitsmuis, rugstreeppad, nauwe korfslak, de gevlekte witsnuitlibel en planten als de groenknolorchis, de slanke duingentiaan en de bonte paardenstaart.

Het project start 1 juni 2012, de einddatum is 31 december 2016. Het project heeft een omvang van € 2.483.024,-. De Europese bijdrage bedraagt 50% van de subsidiabele kosten. En de provincie Noord-Holland steunt dit project met een kwart van de totale kosten.

UITVOERINGSMAATREGELEN

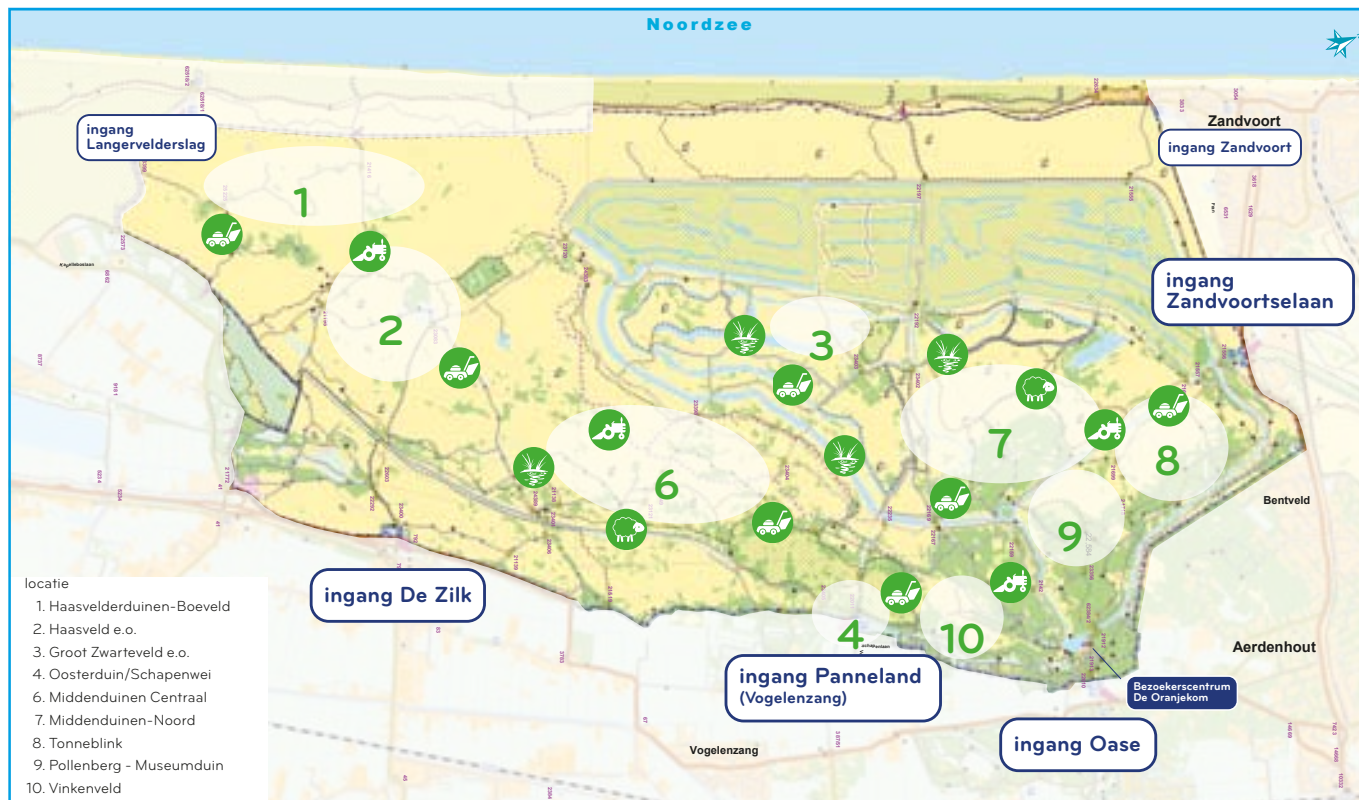
We gaan begroeiing en organisch bodemmateriaal verwijderen en opvolgend herstelbeheer opstarten. Afhankelijk van de locatie en de doel- en uitgangssituatie ter plekke worden struiken of bomen verwijderd en een bovenlaag van de bodem. We nemen ook maatregelen om de kans op terugkeer van invasieve soorten te verkleinen.

Dit staat op het programma:

- 1 maaien van lage begroeiing en afvoeren van het organisch materiaal in duinvalleien
- 2 plaggen en afvoeren van de organische bodemlaag in duinvalleien en duingraslanden
- 3 opengraven van dichtgegroeide stuifkuilen
- 4 rooien en afvoeren van struiken en bomen
- 5 plaggen voormalig dicht prunusstruweel plus afvoeren grond
- 6 herstel van poelen door verwijderen oeverbegroeiing poelen, uitbaggeren en afvoeren van bagger.

We werken met aangepaste machines en apparatuur, waarbij we kwetsbare terreinen beschermen. Na de uitvoering van bovengenoemde maatregelen komt een periode van nabehoor, waarin we extra schapen voor begrazing inzetten. We leggen de uitgangssituatie van de terreinen waar de maatregelen plaatsvinden vast en monitoren de effecten.

LIFE IN DE AMSTERDAMSE WATERLEIDINGDUINEN

MAATREGELEN

In alle aangegeven gebieden gaan we maaien. Zo wordt een stikstofrijke vegetatielaag weggehaald.

Daarnaast worden de meest veruigde plekken geplagd tot maximaal 10 centimeter, waarmee de voedselrijke toplaag van de bodem wordt verwijderd.

Op locatie 1 en 2 willen we de vochtige valleien herstellen. Dat doen we door te plaggen en een paar dichtgegroeide stuifkuilen uit te graven. Op locatie 2 verwijderen we bovendien in het verleden aangeplante naaldbomen.

Op locatie 3, 7 en 10 worden begroeiingen van Amerikaanse vogelkers en de gewone esdoorn verwijderd. Daarna plaggen we de top van de bodemlaag. Zo worden ook de daarin aanwezige zaden van Amerikaanse vogelkers verwijderd.

In het middenduin werken we aan het herstel van twintig waterpoelen. De poelen zijn soortenrijke pareltjes in het duingebied.

Waternet gaat een extra schaapskudde aan het werk zetten. Als de struiken van de Amerikaanse vogelkers verwijderd zijn, helpen de schapen de terugkeer van deze prunus te voorkomen door het opeten van de jonge plantjes. Zo borgen we de duurzaamheid van de herstelmaatregelen.

Dit is een uitgave van Waternet. Meer informatie over dit project vindt u op www.waternet.nl.

September 2012

We betrekken het publiek en andere natuurbeheerders bij het project en zorgen voor verspreiding van de opgedane kennis. Een ander onderdeel is kennisuitwisseling met andere LIFE+ en niet-LIFE+ projecten in Europa. Dit vergroot de impact van het project.

MEER WETEN

Op deze website vindt u alle bijzonderheden over de AWD: van het complete excursieprogramma tot beheerplannen, nieuwsbrieven en tips van boswachters en bezoekers. De website nodigt u uit tot struinen, online, maar vooral offline.